

Sećanje na prvu diplomku iz oblasti elektrotehnike - Desanku Jovanović rođenu Perišić

Desanka Jovanović. Porodična arhiva.

Desanka Jovanović (devojačko Perišić) je rođena 12. maja 1905. godine po "starom" julijanskom ili 25. maja 1905. godine po "novom" gregorijanskom kalendaru u Požezi, odakle se sa porodicom preselila u Beograd. Nakon završene Prve Ženske Gimnazije u Beogradu u školskoj 1923/1924. godini, upisala je Tehnički fakultet, Univerziteta u Beogradu. Ona je prva diplomka iz oblasti elektrotehnike na Tehničkom fakultetu. Desanka je redovno izvršavala svoje nastavne obaveze. Pripremni diplomski ispit položila je 1928. godine, a diplomirala je 1931. godine, dok se prosekom ocena, iako je niži od onoga što se danas smatra uobičajenim, ponosila. Posebno joj je bila draga osmica koju je dobila na ispitu iz Mehanike, gde je *"Bog znao za 10, profesor za 9, a studenti u najboljem slučaju za 8"*. Za one koji su malo duže na Elektrotehničkom fakultetu, ova priča zvuči neodoljivo poznato, te je teško nabrojati sve profesore koji su se služili istim kriterijumom tokom postojanja Fakulteta. Iako se iz ugla

današnjih standarda ovakva praksa bez ikakve zadržke može nazvati osionom i neprihvatljivom, a pre svega i zabranjenom jer unosi kriterijume koji nisu propisani pravilnicima o studiranju, treba je sagledati iz drugog ugla i u duhu vremena u kome je postojala. Visoki kriterijumi profesora nisu smatrani manom i bila je čast, zadovoljstvo i ponos da se ispune strogi uslovi za polaganje ispita. Takvi profesori se nisu izbegavali i njihovi predmeti se nisu menjali drugim izbornim predmetima, već je sastavni deo studiranja i života budućih inženjera i inženjerki bilo znanje koje su stekli i prepreke koje su savladali tokom osnovnih akademskih studija. To je bio prestiž. Orijentacija studija ka najboljim đacima i danas nije strana na mnogim fakultetima, a pored toga što omogućava školovanje najboljih stručnjaka, istovremeno stvara i atmosferu punu podstreka i pozitivne konkurencije u kojoj je moguće dostići maksimalni potencijal svakog pojedinca. Neke lekcije iz prošlosti Fakulteta bi i danas u okviru Bolonjskog¹ ili post-Bolonjskog obrazovanja mogle biti od velike koristi u (re)definisaju ciljeva obrazovanja.

"Ne treba nam imanje, sve pare u znanje!" bile su reči učitelja Vojimira Perišića iz Požege, Desankinog oca. Nakon prodaje celokupnog imanja dobijenog u nasleđstvo, Vojimir i Darinka Perišić su se preselili u Beograd kako bi školovali svoje petoro dece. Vojimirovi i Darinkini praunuci u šali vole da kažu da je "najneškolovanija" od njihove dece bila ćerka Branislava koja je bila učiteljica. Dok je Darinka držala u

¹ Autorka se u ovom delu teksta ne poziva na Bolonjsku deklaraciju u njenom izvornom obliku, a koja ima za cilj usklađivanje bodovnog sistema, podršku mobilnosti i podsticanje međunarodne saradnje, već se osvrće na postupak sprovođenja Bolonjske deklaracije kojim su uvedene izmene u visokoškolsko obrazovanje koje nisu bile predviđene Bolonjskom deklaracijom.

kući sve pod kontrolom, Vojimir je pored posla učitelja vreme posvetio svojoj deci i njihovom školovanju sa željom da im ostavi u nasleđe ono što im niko nikada ne može oduzeti i što su on i Darinka smatrali najvrednijim - znanje.

Učitelj Vojimir Perišić (drugi s leva u gornjem redu) i njegova supruga Darinka Perišić (treća s leva za stolom) u Požezi sa prijateljima i poznanicima. Porodična arhiva.

Potomci kažu da je Desanka oduvek volela da se bavi matematikom i da je gajila veliku ljubav prema toj oblasti od ranog detinjstva. Imala je punu podršku za školovanje i topao dom da se posveti studiranju zahvaljujući svojim roditeljima. Bila je oslobođena kućnih poslova i drugih muka sa kojima se sreću svi koji dolaze iz unutrašnjosti da studiraju, a kojima su se posebno u to vreme opterećivale mlade devojke kako bi što pre preuzele ulogu supruge i majke, jedinu koju im je društvo namenilo. Ovaj vetar u leđa i velika podrška porodice, ne bi urodile plodom da Desanka nije imala sklonosti ka elektrotehnici i mašinstvu i da nije bila vredna kao pčelica².

Desanka Perišić je na Tehničkom fakultetu stekla znanje i diplomu koji su joj pored položenog državnog ispita za ovlašćenog inženjera 1933. godine omogućili da dobije posao u Železnicama. Međutim, na Fakultetu je upoznala i svog budućeg muža.

² Desankin otac Vojimir Perišić koji je bio i prvi učitelj u selu Glumač u opštini Požega, 1899. godine je završivši kurs ručnog rada i poljoprivrednih pouka, osnovao pčelinjak u školskom dvorištu i zajedno sa svojim đacima pomoću belutaka ostavio natpis "Ugledajte se na pčele" (iz teksta o Proslavi Pedeseto-godišnjice organizovanog pčelarstva u požeškom kraju, strana 375, Pčelar, 1986, a originalno iz B. Ž. Mičić, O pčelama i pčelarenju, Beograd, 1930).

Fotografija sa venčanja inženjerke Desanke Perišić i inženjera Djordja Jovanovića iz 1934. godine. Porodična arhiva.

Kažu da je Desankin muž bio vrlo pedantan, a da su mu tehnički crteži bili izvanredno precizni. Njegova sveska iz Termodinamike sa urađenih 100 zadataka (što je bio uslov za izlazak na ispit) sačuvana je u porodičnoj arhivi. Georgie Hliza, sin beogradskog obučara Karla iz Brna, Čeha i njegove supruge Kristine Tinke, Austrijanke iz Zemuna je promenio svoje ime u Djordje³ Jovanović i iz katoličke vere prešao u pravoslavnu odabравši Đurđevdan za svoju krsnu slavu iz dva razloga. Prvi jer je voleo Srbiju i želeo je da se uklopi u okolinu, da u Srbiji studira, živi i stvara, a drugi jer se zaljubio u Desanku Perišić, kojom se nakon što je diplomirao na Tehničkom fakultetu i oženio. Venčali su se u Crkvi Svetog Vaznesenja u Beogradu 1934. godine, a kumovi su im bile kolege sa Fakulteta. Porodična anegdota kaže da je Djordje do kraja života bio veći pravoslavac od Desanke. U braku su dobili dvoje dece Nadeždu Prelević (devojačko Jovanović) koja je završila studije ruskog jezika na Filološkom fakultetu, Univerziteta u Beogradu i Radomira Jovanovića Jerda koji se odselio u Švedsku.

Име, презиме и занимање венчаних и место становања, пребивања, вера, народност	жениха ženih	Ђорђе Јовановић, инжењер из Београда; православни Србин
Име, презиме и занимање венчаних и место становања, пребивања, вера, народност	невесте neveste	Десанка Петровић, инжењер из Београда; православна Српкиња
Име, презиме занимање и место сталног пребивања родитеља венчаних лица	жениха ženih	Карло Хлиза, суб. обућар и Тинка из Београда
Име, презиме занимање и место сталног пребивања родитеља венчаних лица	невесте neveste	Док. Ђорђевић Петровић, суб. урник и Заречка из Пожеге
Дан, месец, година и место рођења венчаних	жениха ženih	16 јуни 1903 год. Београд
Дан, месец, година и место рођења венчаних	невесте neveste	12 мај 1905 год. Пожега
Брачно стање и писменост	жениха ženih	у јури браку писмени
Брачно стање и писменост	невесте neveste	
Кога су дана испитани и оглашени		испитани 4/7 маја, а оглашени: 7/20, 11/24 и 13/26 маја 1934 год.
Дан, месец и година венчања		3 јуни / 21 мај 1934 год.
Храм или место, где је венчање извршено		Црква Св. Вазнесења - Београдска

Deo Izvoda iz knjige venčanih inženjerke Desanke Perišić i inženjera Djordja Jovanovića iz 1934. godine. Porodična arhiva.

Teško je sa velike distance i bez Desankinog svedočenja govoriti o preprekama i unutrašnjim dilemama sa kojima se ona morala sresti tokom svoje inženjerske karijere. Ali, na osnovu svih dostupnih podataka, Desankini profesori i kolege sa Fakulteta su se prema tome što je bila jedina žena na Fakultetu koji je dugo smatran isključivo muškim Fakultetom (a koji se može biti još uvek gleda tim istim urokljivim očima) odnosili sa poštovanjem, jednako kao prema ostalim kolegama, i bili su joj podrška. Činjenica da je bila

³ Georgie je promenio ime u Djordje, a ne Đorđe ili ćirilčno Ђорђе како је забележено у неким документима.

žena, a ne muškarac nije se ticala nikoga osim njenog muža. Međutim, nije sve bilo tako glatko kako se na prvi pogled čini. Desanka je radila u Železnicama isti posao kao njene muške kolege za značajno manju platu i zbog toga je bila veoma ljuta. Ko se ne bi naljutio? Mogli su je dizati u oblake i hvaliti njen rad, slaviti 8. mart, zvati je drugaricom, koleginicom i inženjerkom, sve to pada u vodu ako je nisu platili koliko je zaslužila i time joj na suptilan način poručili da je manje vredna samo zbog svojih bioloških karakteristika, a ne zbog znanja, sposobnosti i radnog učinka.

Desanka Jovanović u sredini desno naslonjena na mašinu u Železnicama u radnom mantilu sa radnicima i svojim kolegama sa posla. Po svedočenju njenih unuka, imala je srdačan odnos sa kolegama i bila je omiljena i poštovana od strane kolega i radnika.

Porodična arhiva.

Da li se i kako Desanka borila sa ovom nepravdom možda nećemo saznati, ali je ostalo upamćeno njeno zalaganje za socijalnu pravdu u njenom neposrednom okruženju, kao i velika ljubav prema porodici i rodnoj Srbiji. Desanka je uvek insistirala na poštenju, istini i pozitivnim ljudskim vrednostima. Iako porodična sećanja govore u prilog tradicionalnim žensko-muškim ulogama u porodici gde je Desanka u braku naučila da kuva i postala vrsna domaćica, a Djordje sređivao sve sam i popravljao po kući, nemoguće je ne primetiti prisustvo ravnopravnog doprinosa društvu (kroz poslove inženjerke i inženjera, oboje zaposleni u Železnicama) i ravnopravnog doprinosa zajedničkom porodičnom životu (u kome iako postoji podela poslova, ona predstavlja posledicu međusobnih dogovora i zajedničkog truda i rada).

Desanka Jovanović. Porodična arhiva.

Ljudi ne biraju istorijske prilike, već prilike biraju njih. Vihor Drugog svetskog rata je razorio skoro ceo svet. Ni Srbija, a ni Desankina porodica nisu bili pošteđeni. Dok je suprug Djordje bio zarobljen u nacističkom koncentracionom logoru Dahau, ona je prodavala porodični nakit i nosila na ramenima džakove brašna kako bi prehranila porodicu i kako bi mužu slala pakete u Dahau. Nemačke okupacione snage su je više puta zaustavljale na ulicama Beograda, ali je svaki put uspevala da džak brašna donese kući. Život u ulici Vojvode Milenka u tadašnjem Beogradu nije pružao mnogo prilika za puko preživljavanje kojem su bile okrenute sve majke toga vremena - Desanka je gajila domaće životinje na terasi i umesto ukrasnog cveća u stanu je sadila povrće. Arhiv Beograda u Katalogu izložbe "Oslobođenje Beograda 70 godina posle"⁴ sadrži dokaze koji govore u prilog tome da su se zelene površine u beogradskim parkovima koristile kao minijatura poljoprivredna dobra ne bi li se obezbedio neophodan minimum i preživela glad koja je neminovno nastupila

tokom i pred kraj Drugog svetskog rata. Takav život nije bio održiv. Kada je zlatnog nakita nestalo, Desanka se na neko vreme preselila sa decom kod sestre Branislave učiteljice na selo. Po završetku rata, porodica je ponovo bila na okupu. Inženjer Djordje Jovanović je uprkos dnevnim porcijama hrane veličine kutije za šibice i neminovno lošem tretmanu kroz koji su prolazili svi zarobljenici logora, uspeo, delimično uz pomoć prepiske sa svojom porodicom koja mu je bila moralna podrška, ali i uz Desankine pakete, da preživi boravak u logoru. Kažu da se do kraja života zalagao da se hrana ne baca, kao i da je u svakom obroku uživao bar dva sata. Međutim, sva teška vremena ostavljaju posledice. Iako Desankin i Djordjev brak nije izdržao zub vremena, njihovo međusobno poštovanje i zajednička briga o deci i unucima se nikada nije dovela u pitanje. Oboje su do kraja života gajili ljubav prema matematici i struci i radili domaće zadatke sa svojim unucima. Tako je jednom u posetu unuku Nebojši Jovanoviću u internatu Srednje vojne vazduhoplovno-tehničke škole Rajlovac došla baka Desanka. Taj dan su upamtili svi njegovi drugovi koji su prisustvovali vrlo neobičnom prizoru da baka Desanka pomaže svom unuku da rešava zadatke iz matematike.

Sva sećanja su pored slika, zvuka i mirisa, obojena i ukusima, pa će Desanku u porodici pamtiti po čuvenoj Reforma torti, sarmicama od zelja, pohovanim paprikama sa sirom i knedlama, dok će Djordje ostati upamćen po Bata i Seka čokoladama, kao i Kiki bombonama koje je donosio svojim unucima. Iako su oboje smatrali školovanje važnim, i bili uspešni inženjeri, vredni i radni ljudi, nikada nisu vršili pritisak na svoju decu i unuke da moraju da budu najbolji u odeljenju, niti da se bave elektrotehnikom. Novac ni

⁴ S. Lazić, S. Mandić, V. Mijatović, J. Mitrović Kocев, M. Obradović, I. Stojanović, "Oslobođenje Beograda – 70 godina posle, kroz fondove i zbirke Istorijskog arhiva Beograda," Istorijski arhiv Beograda, 2014, https://www.arhiv-beograda.org/images/publikacije_elektronske_pdf/katalog%2070%20godina%20oslobodjenja%20BGD%20web.pdf, pristupljeno 12. juna 2023. godine.

Desanki ni Djordju nikada nije predstavljao ni motiv ni cilj. Za sobom su ostavili unuka, unuku, dva praunuka i jednu praunuku.

Iako je imala pune ruke posla kao inženjerka u Železnicama, Desanka je uživala u porodičnom i društvenom životu, a posebno je volela igre sa kartama. Čuveni srpski slikar Pavle Paja Jovanović⁵ je skicirao Desankin profil tokom jednog druženja sa prijateljima na papiru čija je podloga bila kafanski stolnjak, ali se na žalost tokom vremena ta skica izgubila. Porodični prijatelj joj je bio i Radivoje Lola Đukić, osnivač Pozorišta na Terazijama i proslavljeni urednik kulturno-umetničkog programa na Televiziji Beograd⁶. Prijateljice su joj dolazile na kafu, a uživala je u sasvim običnim stvarima koje život čine lepim i vrednim. Volela je da čita i da prepričava unucima knjige koje je čitala. Obilazila je rado Soko Banju i Vrnjačku Banju, ali i druga mesta u Srbiji. Do svoje smrti u 90. godini živela je punim i bogatim životom, a kažu da je za sebe rekla da se baš lepo naživela. Iako neće biti u prilici da pročita ovaj članak i da zna da nije zaboravljena kao prva žena koja je diplomirala iz oblasti elektrotehnike, utešno je saznanje da je bila pozvana na proslavu koju je organizovao Mašinski fakultet, Univerziteta u Beogradu da kao prva žena diplomka iz elektrotehnike u Jugoslaviji primi nagradu početkom 90ih godina prošlog veka.

Diploma Tehničkog fakulteta iz 1931. godine. Porodična arhiva.

⁵ https://sr.wikipedia.org/wiki/Paja_Jovanović, pristupljeno 13. juna 2023. godine.

⁶ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Radivoje_Lola_Đukić, pristupljeno 12. juna 2023. godine.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

ОДСЕК ЗА МАШИНСКЕ ИНЖЕЊЕРЕ

УВЕРЕЊЕ

О

положеном ПРИПРЕМНОМ ДИПЛОМСКОМ испиту

Госпођица Десанка Петровић редовни слуша-
лац Техничког Факултета Универзитета, завршио је фебруара 1928.
године Припремни Дипломски Испит у одсеку за **машинске инжењере** са успе-
хом 7,30 (врто добар)

Оцене из графичких радова и оцене из наука, из којих је кандидат
испит полагао, ове су:

Из Математике	7 (седам)
„ Нацртне Геометрије	8 (осам)
„ Техничке Механике с Графичком Статиком	7 (седам)
„ Науке о отпорности материјала	6 (шест)
„ Физике	8 (осам)
„ Хемије	10 (десет)
„ Машинских Елемената	8 (осам)
„ Опште Маханичке Технологије	7 (седам)
„ Енциклопедије Машинства	6 (шест)
„ Кинематике	7 (седам)
„ Графичких радова (општа оцена)	6,25 (шест и 25/100)
„	
Просечна оцена	7,30 (седам и 30/100)

Ово се уверење издаје према чл. 29. Уредбе Техничког Факултета од
1. фебруара 1906. године.

у Београду

31. октобра 1928.

Бр. 4798

Оверава

Ректор Универзитета,

[Signature]

Декан

Техничког Факултета,

[Signature]

Sudbina ovog članka je vrlo uzbudljiva, te vredna pomena. Priča počinje od druge konferencije Primena slobodnog softvera i otvorenog hardvera (PSSOH⁷) u organizaciji Elektrotehničkog fakulteta, Univerziteta u Beogradu održanoj 2019. godine kada su docentkinja dr Biljana Stanković sa Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu i autorka članka napisale i predstavile rad na temu rodnog jaza kroz istoriju Elektrotehničkog fakulteta, Univerziteta u Beogradu⁸, a na osnovu Imenika inženjera elektrotehnike koji su uredili profesor Miodrag Popović i profesor Dimitrije Tjapkin⁹. U analizi podataka koje su imale na raspolaganju, izdvojilo se ime prve diplomke iz oblasti elektrotehnike Desanke Perišić. Iako nije imenom i prezimenom spomenuta u radu, još jedno poznanstvo preko PSSOH konferencije i poziv izvršne direktorke Vidimedije Srbije Ivane Madžarević autorki da doprinese Uređivačkom maratonu povodom Međunarodnog dana žena 2020. godine¹⁰ su doveli do nastanka članka na Vikipediji o Desanki Perišić u vrlo šturoj izdanju¹¹. Iako se autorka raspitivala među svojim poznanicima u Požezi o mogućnostima da dođe do više podataka iz gradske Arhive o ženi koja je rešila da studira elektrotehniku i o svemu što je nju tada okruživalo i motivisalo, ta inicijativa nije urodila plodom.

Svakodnevne rutine kojima se okružujemo, problemi i događaji koji nisu presudni za nas same, ali nam oduzimaju dragoceno vreme su doveli do toga da ovaj izlet u proučavanje istorije Elektrotehničkog fakulteta, Univerziteta u Beogradu ostane po strani, a autorka članka nije ni slutila da su za to vreme potomci Desanke Jovanović (rođene Perišić) oduševljeno sa ponosom i nostalgijom čitali Vikipedijin članak o Desanki. Onda se desio neočekivan i isto toliko slučajan susret sekretarice dekana Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu Danke Despotović sa Nebojšom Jovanovićem, unukom Desanke Jovanović u Vrnjačkoj Banji. Njihovo poznanstvo je dovelo do sastanka autorke članka sa potomcima Desanke Jovanović i to unukom Draganom Prelević Dovedan, diplomiranim politikologom u penziji koja je svoj radni vek provela u Ministarstvu prosvete u Sektoru za visoko obrazovanje i unukom Nebojšom Jovanovićem, diplomiranim ekonomistom i diplomcem Više vojne vazduhoplovno-tehničke škole smeru Raketna tehnika, sada pčelarom.

Ovaj članak ne bi ugledao svetlost dana da nije bilo ljubazne podrške i inicijative dekana dr Dejana Gvozdića, redovnog profesora i prodekana za nauku dr Dragana Olćana, redovnog profesora da se napiše prigodan tekst o prvoj diplomki iz oblasti elektrotehnike za potrebe sastavljanja jubilarne publikacije povodom Dana Elektrotehničkog fakulteta, Univerziteta u Beogradu.

Autorka je beskrajno zahvalna docentkinji Biljani Stanković sa Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu na lekturi teksta, kao i na ljubaznim i korisnim sugestijama.

Iako članak obiluje istorijskim činjenicama koje su potkrepljene odgovarajućim dokumentima i obogaćene svedočenjima potomaka, neodvojiv deo članka su autorkina vizura srpske bake, majke, supruge i ćerke, žene u svoj kompleksnosti njenih uloga i sistema vrednosti, kao i autorkino viđenje važnosti porodice, prosvetnog sistema, i specifično elektrotehnike i Elektrotehničkog fakulteta, Univerziteta u Beogradu. Autorka se nada da je uspela verno da predstavi lik i delo Desanke Jovanović rođene Perišić, uz prećutni dogovor sa potomcima da neke porodične tajne treba zauvek to i da ostanu.

Autorka dr Nadica Miljković, vanredni profesor
Univerzitet u Beogradu – Elektrotehnički fakultet

⁷ <https://pssoh.etf.bg.ac.rs/>, pristupljeno 30. maja 2023. godine.

⁸ Originalni naslov rada na engleskom jeziku je "Gender gap in electrical engineering at the University of Belgrade (1923-2010): Analysis of graduates' structure using R", <https://doi.org/10.5281/zenodo.3464105>

⁹ "Imenik inženjera elektrotehnike koji su diplomirali na Univerzitetu u Beogradu 1923-2010," Urednici: prof. Miodrag Popović i prof. Dimitrije Tjapkin, Elektrotehnički fakultet, Univerziteta u Beogradu u Akademska misao, Beograd, Srbija, 2010.

¹⁰ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Vikipedija:Uređivački_maraton_povodom_Međunarodnog_dana_žena_2020, pristupljeno 30. maja 2023. godine.

¹¹ https://sr.wikipedia.org/sr-el/Desanka_Perišić, pristupljeno 30. maja 2023. godine.